

Bilans majątkowy gospodarstwa rolnego

Bilans majątkowy, jedno z podstawowych sprawozdań finansowych, przedstawia stan majątkowy gospodarstwa w określonym dniu. Bilans majątkowy jest to zestawienie dwustronne. Lewą część stanowią aktywa, a prawą pasywa. Aktywa są to rzeczowe środki produkcji będące w bezpośredniej dyspozycji osoby gospodarującej.

Pasywa informują o źródłach pochodzenia tych środków, czyli kapitale, który te środki produkcji finansuje. Majątek gospodarstwa może być finansowany z dwóch źródeł: kapitałem własnym, który określa jaka część majątku, którą dysponuje prowadzący gospodarstwo jest jego własnością oraz kapitałem obcym. Kapitały obce, to aktualne zobowiązania gospodarstwa wynikające z przeszłości.

Zasadą bilansu majątkowego jest, że wartość aktywów ogółem musi zawsze równać się wartości pasywów ogółem.

W gospodarstwie rolniczym po stronie aktywów wyróżniamy następujące grupy składników majątkowych:

- ziemia: wszystkie grupy gruntów jakie występują w gospodarstwie, niezależnie od formy ich zagospodarowania. Są to między innymi: grunty orne, trwałe użytki zielone, grunty pod wodami, tereny pod zabudowaniami, drogami, nieużytki. Ziemia to specyficzny środek trwały, ponieważ jest wytworem natury i przy prawidłowym użytkowaniu nie zużywa się – wykorzystanie nie wiąże się z naliczaniem amortyzacji.
- plantacje trwałe: grunty, które wydzielono pod wieloletnie uprawy (sady, szkółki),
- budynki i budowle: są to wszystkie budynki oraz trwałe urządzenia o charakterze budowlanym (ogrodzenia, silosy, mosty) oraz utwardzone place i składowiska, urządzenia melioracyjne (dreny, rowy),
- pojazdy, maszyny, urządzenia, narzędzia: są to ruchome urządzenia techniczne użytkowane przez wiele lat, których wartość uzasadnia do zaliczenia jako środki trwałe,
- udziały, obligacje: środki zaangażowane w innych jednostkach gospodarczych, ulokowane na dłuższy przedział czasu, które zapewniają dodatkowe dochody (odsetki). Zaliczamy tu m. in.: lokaty, pożyczki długoterminowe itp.,
- stado podstawowe: zwierzęta ze stada rodzicielskiego wykorzystywane przez wiele lat (krowy, buhaje, maciory, owce itp.),
- stado obrotowe: zwierzęta młode, utrzymywane przede wszystkim na rzeź, przebywające w swojej klasie do jednego roku,
- produkcja roślinna w toku: zasiewy roślin istniejące w momencie inwentaryzacji (nie zaliczone do plantacji wieloletnich). Wartość tej produkcji określa się na podstawie kosztów poniesionych na uprawę.
- zapasy produkcji: są to produkty przeznaczone do zużycia w gospodarstwie (siano, kiszonka) oraz do sprzedaży (ziemiaki, zboże),
- zapasy z zakupu: środki zakupione do produkcji (nawozy mineralne, środki ochrony roślin, paliwo), a także części zamienne i materiały do remontów bieżących. W grupie tej ewidencjonowany może być także tzw. inwentarz małowartościowy, np. narzędzia (grabie, widły),
- należności: są to nie zrealizowane płatności za dostarczone przez gospodarstwo produkty lub dokonane przedpłaty na zakup środków produkcji,
- oszczędności: krótkoterminowe wkłady bankowe służące na pokrywanie bieżących płatności a także krótkookresowe pożyczki,

- gotówka: środki pieniężne przechowywane przez rolnika (kasa).

W strukturze pasywów wyróżniamy:

- kapitał własny: suma dochodów, ulokowana w aktywach. Informuje nas jaka część środków posiadanych przez rolnika jest jego własnością,
- kredyty długoterminowe: część zadłużenia gospodarstwa (najczęściej inwestycyjnego, czyli zaciągniętego na wytworzenie środka trwałego), którego okres spłaty rozłożony jest na kilka lat,
- kredyty i pożyczki krótkoterminowe: zadłużenie bieżące w bankach i instytucjach finansowych, którego okres spłaty nie przekracza 1 roku,
- zobowiązania: zadłużenia związane z pobranymi środkami i usługami, za które jeszcze nie zapłacono.

Bilans majątkowy sporządzany jest na podstawie spisu z natury czyli inwentaryzacji. Polega to na spisaniu wszystkich zasobów gospodarstwa zgodnie ze stanem rzeczywistym. W tym przypadku bilans jest odzwierciedleniem faktycznego stanu majątkowego.

Analiza bilansu polega na ocenie struktury aktywów i pasywów – jest to tzw. pionowa analiza bilansu oraz na porównaniu aktywów z pasywami – analiza pozioma.

W analizie pionowej przydatne jest grupowanie poszczególnych składników aktywów. Wyodrębnia się najczęściej środki trwałe i środki obrotowe. Środki trwałe przenoszą tylko część swojej wartości na wartość produkcji. Środki obrotowe zużywane są w całości, uzyskana wartość produkcji w danym cyklu powinna całkowicie równoważyć ich wartość. To oznacza, że im wyższa w gospodarstwie jest wartość środków trwałych w stosunku do środków obrotowych, tym więcej cykli produkcyjnych trzeba wykonać aby odtworzyć majątek.

Inny podział aktywów w rolnictwie polega na wyodrębnieniu majątku nieruchomego i ruchomego. Nieruchomości to: ziemia, plantacje wieloletnie, budynki, budowle. W przypadku konieczności sprzedaży części majątku trudniej uzyskać korzystną cenę na nieruchomości niż na środki ruchome.

Bilanse sporządzane są okresowo, co najmniej raz w roku, można więc dokonać porównania jakie zmiany w wartości i strukturze aktywów nastąpiły w danym okresie. Jeżeli nastąpił przyrost rzeczywistej wartości majątku wskazywać to może na zdolności rozwojowe gospodarstwa ale może to być także spowodowane trudnościami w zbyciu wytworzonej produkcji. Konieczna jest więc dokładna analiza struktury aktywów.

W strukturze pasywów podstawowe znaczenie mają relacje między zaangażowanym kapitałem własnym i kapitałem obcym. Wysoki udział kapitału własnego świadczy o dobrej sytuacji ekonomicznej ale oznacza też, że gospodarstwo bazuje w większym stopniu na własnych możliwościach i w pewnym stopniu ogranicza możliwości swojego rozwoju. Ocena właściwej polityki finansowania rozwoju gospodarstwa polega na porównaniu relacji między aktywami trwałymi i kapitałem stałym (kapitał własny + kredyty długoterminowe). Korzystna sytuacja jest w przypadku kiedy aktywa trwałe pokryte są w całości kapitałem stałym. Oznacza to, że zadłużenie krótkoterminowe pokryte jest wartością środków obrotowych. Jednak w przypadku konieczności natychmiastowej spłaty tego zadłużenia może się okazać, że nie wszystkie środki obrotowe można szybko sprzedać i uzyskać ze sprzedaży korzystną cenę.

Wiec w rzeczywistości środki obrotowe nie mogą pokryć wywiązania się z bieżących zobowiązań. Gorsza sytuacja jest w przypadku, gdy różnica pomiędzy kapitałem stałym a wartością środków trwałych jest ujemna – czyli środki trwałe finansowane są za pomocą zobowiązań krótkoterminowych. Wartość środków obrotowych nie pokrywa zadłużenia bieżącego i gospodarstwo traci bieżącą zdolność płatniczą. Muszą być podjęte w tej sytuacji działania naprawcze, gdyż utrzymywanie tego stanu przez dłuższy czas prowadzi do niewypłacalności gospodarstwa.

Najkorzystniejsza sytuacja ekonomiczna jest w przypadku, gdy aktywa obrotowe nie tylko pokrywają w całości bieżące zobowiązania ale występuje ich pewna nadwyżka, nazywana kapitałem pracującym. Gospodarstwo posiada więc bezpieczną zdolność płatniczą. Gdy nadwyżka ta jest zbyt duża może to świadczyć o popełnianiu błędów w gospodarce finansowej i nie wykorzystywaniu możliwości lokowania nadwyżek pieniężnych na korzystnych warunkach.